

Justiits- ja Digiministeerium
Suur-Ameerika 1
10122 Tallinn
info@justdigi.ee

Teie: 31.12.2025 nr 8-1/10385-1

Meie: 27.01.2026 nr 3

Kriminaalmenetluse seadustiku ja teiste seaduste muutmise seadus (ametiprivileegid)

Austatud minister Liisa-Ly Pakosta

Täname võimaluse eest avaldada arvamust kriminaalmenetluse seadustiku ja teiste seaduste muutmise seaduse (ametiprivileegid) osas. Sellega seoses soovime juhtida tähelepanu järgnevale:

1. Paragrahv 913 on erisäte puhuks, kui menetleja nõuab advokaadi või kaitsja ametiprivileegiga hõlmatud teavet, mis ei ole advokaadi või kaitsja enda valduses, vaid asub kolmanda isiku valduses, kes hoiab seda teavet kokkuleppel advokaadi või kaitsjaga. Selliseks kolmandaks isikuks võib olla raamatupidamisteenuse osutaja, meiliserveri haldaja, arhiivilao pidaja, aga ka krediidasutus, kelle vahendusel toimuvad advokaadi ja kliendi vahelised arveldused. Kutsesaladuse kaitsmine ja advokaadi või kaitsja ametiprivileeg kaotaks oma mõtte, kui see kohalduks üksnes advokaadi valduses olevale teabele ning seadus võimaldaks siiski tavalise päringuga taolisi andmeid välja nõuda.
2. Seletuskirjas tuleks täpsustada, mida hõlmab arvelduste kontseptsioon. Kas tegemist on konkreetsete tehingutega või arvelduskonto väljavõttega. See on eriti aktuaalne õiguskantsleri pangasaladust puudutavate seisukohtade valguses. Pangakonto väljavõtte kui eriliselt tundliku teabe saamise õigus peab otsesõnu ilmnema õigusakti tekstist.
3. Krediidasutuste seaduses peab täpsustama, millistel juhtudel on ametiprivileegiga hõlmatud teabe väljastamine lubatud või keelatud. Praegu on seletuskirjas toodud juhuslik näide, et krediidasutusel võib tekkida õigus keelduda ilma sellekohase kohtumääruseta väljastamast näiteks tema kliendiks oleva advokaadibüroo ametiprivileegiga hõlmatud teavet. Sellest õiguselguse tagamiseks ei piisa. Seda enam, et samal ajal peab KAS § 88 lg 5 kohaselt krediidasutus avaldama pangasaladuse kohtueelse uurimise asutusele ja prokuratuurile alustatud kriminaalmenetluses.
4. Kehtestada on vaja selged reeglid, kuidas ametiprivileegiga hõlmatud teabe väljastamine peab aset leidma. Näiteks, kui see toimub täitmisregistri kaudu, siis jääb arusaamatuks, kuidas on võimalik välja selgitada kohtumääruse olemasolu.
5. Samuti tuleb reguleerida, kuidas peab krediidasutus välja selgitama ametiprivileegiga kaetud isikute sihtgrupi, kuivõrd eelnõu kohaselt laiendatakse ametiprivileegi ka abipersonalile.
6. Krediidasutuse seaduses peab eraldi täpsustama, milline on krediidasutuse vastutus teabe avaldamisel. Vastutuse piiramine ei saa taanduda vaid õigusele avaldada pangasaladust. Peab

olema ilmne, et teabe avaldamisel riigile riigi ülesannete täitmise raames vastutab riik selle teabe õiguspärase küsimise ja töötlemise eest.

7. Eelnõu eesmärgiks on luua õigusselgus kriminaalmenetluses kehtivate ametiprivileegide kohta, sealjuures välistades krediidiasutuste juhid ja töötajad ametiprivileegiga kaitstud isikute hulgast. Sellise muudatuse tegemisel tuleb muuta ka KAS-i §-s 88 sätestatud pangasaladuse hoidmise regulatsiooni, sest see on praegu üles ehitatud põhimõttel, et kõik pangasaladuse avaldamise õiguslikud alused on loetletud just selles sättes.

Näiteks, KAS § 88 lg 3 kohaselt tuleneb krediidiasutuse õigus või kohustus avaldada pangasaladust antud paragrahvis sätestatust. Samuti, KAS § 88 lg 4 kohaselt on krediidiasutuse aktsionärid, liikmed, juhid, töötajad ja muud isikud, kellel on juurdepääs pangasaladusele, kohustatud hoidma neile teada olevat pangasaladust tähtajatult, kui antud sättest ei tulene midagi muud.

8. KAS §-i 88 lg-st 5 ilmneb, et krediidiasutus võib kliendi pangasaladust väljastada vaid kirjalikus või elektroonilises vormis või täitemenetluse seadustiku §-s 63 sätestatud täitmisregistri kaudu esitatud järelepärimise vastusena. Kui eesmärk on luua alus pangasaladuse avaldamiseks ka tunnistajatena ütlusi andes, tuleb KAS-i sõnastust vastavalt muuta.

9. Eelnõu sätestab ametiprivileegi tagamiseks õiguse andmete avaldamisest keelduda teabevaldajale, kes ise ei ole ametiprivileegiga isikuks. Seletuskirja kohaselt: "Küll aga võib krediidiasutusel tekkida õigus keelduda ilma sellekohase kohtumääruseta väljastamast näiteks tema kliendiks oleva advokaadibüroo ametiprivileegiga hõlmatud teavet.

Lõige 3 annab teabevaldajale õiguse andmete avaldamisest keelduda, kuid keeldumise kohustust ei pane: see kohustus tuleneb eeskätt teenusepakkuja ja ametiprivileegiga isiku vahelisest lepingust ja ei ole kriminaalmenetluse õiguse reguleerimisalas. Erinevate riigi andmebaaside ja registrite pidajate kohustus konfidentsiaalsust pidada tuleneb asjakohastest õigusnormidest.

Soovides teabevaldaja keeldumisest hoolimata andmeid saada, tuleb läbida ametiprivileegist möödumise protseduur, st taotleda luba privileegi hoidjalt või eeluurimiskohtuniku luba. Kui on teada, et andmed võivad olla hõlmatud ametiprivileegiga, on otstarbekas luba taotleda veel enne kui andmeid pärima minna."

Antud säte paneb teenuse osutajatest teabevaldajatele, kes ise ei ole ametiprivileegiga kaitstud isikuks, ebaproportsionaalse kohustuse omada teadmisi ametiprivileegide kaitsealasse kuuluvate andmete detailide kohta ja igakordselt hinnata, kas uurimisasutuse päringule vastamisel võib ta rikkuda muud õigussuhet.

Seletuskirjas on võimaliku keeldumise olukorrana toodud näide, kus krediidiasutuselt küsitakse teavet tema kliendiks oleva advokaadibüroo kohta. Rõhutame, et seletuskirja kohaselt: „Advokaadi ametiprivileeg hõlmab vaid õigusteenuse osutamise käigus toimunud suhtlust ja sel eesmärgil kogutud või koostatud teavet ega kata advokaadi tegevust, mis ei kvalifitseeru õigusteenuse osutamiseks. [] Samuti ei ole ametiprivileegiga hõlmatud advokaadi enda äritegevus, mis ei kujuta endast kliendile õigusteenuse osutamist. Näiteks advokaadibüroo majandamisega seotud teave või advokaadi enda isiklikud tehingud koduses majapidamises ei ole samuti ametiprivileegiga hõlmatud."

Seletuskirjas tuleb täpselt lahti kirjutada, millised advokaadi ametiprivileegiga kaitstud andmed võivad olla krediidiasutuse valduses, mille puhul viimasel tekib õigus päringule vastamisest keeldumiseks kui päring esitatakse advokaadibüroo tehingute kohta.

Lisame, et krediidasutused saavad oma teenuste osutamise käigus teavet nii pankrotihaldurilt, maksejõuetusteenistusest ja MTA-lt kui riikliku järelevalve teostajalt, samuti advokaatidelt, kes esindavad krediidasutuse klientideks olevaid isikuid.

Juhul, kui krediidasutusele esitatakse kriminaalmenetluses päring kliendi kohta, kelle puhul krediidasutuses omab näiteks nii advokaadi kui pankrotihalduri kaudu saadud andmeid, pannakse meie hinnangul krediidasutusele kui teabevaldajale ebaproportsionaalne koormus analüüsida ja hinnata, millist infot täpselt avaldada võib. Kuidas peaksid krediidasutused nendes olukordades käituma, kui neil kehtib oma lepingulises suhtes kliendiga KAS-ist tulenev pangasaladuse hoidmise kohustus?

Sellest tulenevalt teeme ettepaneku kaaluda vastava sätte kehtestamist nii, et uurimisasutusel on kohustus läbida ametiprivileegist möödumise protseduur iga kord, kui ametiprivileegiga kaitstud teavet küsitakse teenusepakkujalt, krediidasutustelt või muult teabevaldajalt, kellel valduses on ametiprivileegiga kaitstud teavet.

10. Seletuskirja kohaselt: „Ameti- või kutsesaladuse hoidmise kohustust eelnõukohane seadusemuudatus ei mõjuta – kriminaalmenetluse välises käibes on ameti- või kutsesaladuse hoidmise kohustus sätestatud asjakohases eriseaduses ning seda kohustust kelleltki ei võeta. Neil ameti- või kutsesaladust hoidma kohustatud isikutel, kellel kriminaalmenetluses ametiprivileegi ei ole, on edaspidi kohustus kriminaalasjas vajadusel ütlusi anda. Teabe andmisest keeldumise õigust polnud neile ka kehtiva kriminaalmenetluse seadustikuga otsesõnu antud. Enamikul neist on ka asjakohases eriseaduses niikuinii klausel, mis kohustab neid kriminaalmenetluses uurimisasutusele ja kohtule teavet andma. Seetõttu nende jaoks sisuliselt midagi ei muutu.“

Meie hinnangul ei ole krediidasutuste osas õige ülal esitatud väide, et „teabe andmisest keeldumise õigust polnud neile ka kehtiva kriminaalmenetluse seadustikuga otsesõnu antud.“ Kehtiv KrMS § 72 lg 1 p. 4 kohaselt on õigus keelduda ütluste andmisest isikul, kellele on seadusega pandud ameti- või kutsesaladuse hoidmise kohustus. Seega kehtib säte ka krediidasutuste töötajatele, sest neile kehtib KASiga kehtestatud pangasaladuse hoidmise kohustus. Samuti pole õige ülal esitatud väide, et „nende jaoks sisuliselt midagi ei muutu“. Arvestades uue KrMS § 64² lg 3 sõnastust, on mõjud krediidasutuste tegevusele olemas ja palume neid seletuskirjas põhjalikumalt avada.

Loodame, et Justiits- ja Digiministeeriumil on võimalik Pangaliidu arvamusega arvestada. Vajadusel oleme valmis oma ettepanekuid täpsustama või kohtuma.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Katrin Talihärm

Tegevjuht